

VOJAŠKE DOKTRINE MED POLITIKO IN VOJAŠKO ZNANOSTJO

MILITARY DOCTRINES BETWEEN POLITICS AND MILITARY SCIENCE

Short scientific article

Povzetek Namen članka je opredeliti dejavnike, ki vplivajo na nastanek, oblikovanje, razvoj in izvajanje vojaške doktrine. Za odgovore na postavljena vprašanja sem uporabil deskriptivno analizo izbranih vojaških doktrin od začetka preteklega stoletja do današnjih dni. V uvodu so širše opredeljeni pojem vojaške doktrine, različno razumevanje pojma skozi zgodovinska obdobja in razumevanje vojaške doktrine v nacionalnih državah oziroma koalicijah. V nadaljevanju so prikazane omejitve, ki jih morajo upoštevati oblikovalci vojaške doktrine, s poudarkom na razumevanju vpliva nacionalnih in koalicijskih interesov na oblikovanje in izvajanje vojaških doktrin. Z oporo na zgodovinske primere prikažem protislovja med vojaško doktrino in vojaško znanostjo, torej med ministrstvi za obrambo in generalštabi na eni strani ter raziskovalci, ki pogosto dvomijo v »uradno sprejete resnice«, na drugi. V sklepu opredelim nujnost vojaške doktrine za delovanje obrambnega sistema, oblikovalcem vojaške doktrine pa kot vodilo za izogibanje napakam, prikazanim v obravnavi zgodovinskih primerov, priporočim sodelovanje in odprto razpravo med zastopniki doktrin, raziskovalci in strokovno javnostjo pri nastajanju strateških dokumentov za razvoj obrambnega sistema ter integracijo z vojaško doktrino.

Ključne besede *Vojaška doktrina, vojaška znanost, koalicijska doktrina, politika.*

Abstract The aim of this article is to define factors which influence the establishment, creation, evolution and implementation of the military doctrine. In order to answer the set questions, I used a descriptive analysis of selected military doctrines from the beginning of the previous century until today. In the introduction, broad definitions of the military doctrine are provided, as well as various interpretations of the term throughout different historical periods, and interpretation of the military doctrine in nation states and coalitions. Later on, restrictions are stated which should be considered by the creators of military doctrines. In this respect, emphasis is put on the

understanding of the impact of national and coalition interests on the creation and implementation of military doctrines. By relying on examples from history, I point to contradictions between military doctrine and military science, i.e. between the ministries of defence and general staffs on one side and researchers who frequently doubt the »officially acknowledged truth« on the other. I conclude by defining the necessity of a military doctrine for the functioning of a defence system. I also recommend to the designers of the military doctrine to cooperate and involve in open discussions with the representatives of doctrines, researchers and the professional public when creating strategic documents for the development of the defence system and integration with the military doctrine, in order to avoid mistakes presented in the discussed historical examples.

Key words *Military doctrine, military science, coalition doctrine, politics.*

Uvod Vpogled v definicije vojaške doktrine v različnih časovnih obdobjih kaže na to, da je njihov vsebinski razpon dokaj širok.¹ Kot metodo sem uporabil deskriptivno analizo. V najširšem pomenu besede vojaška doktrina ali doktrina vojaške obrambe² danes v neki državi ali koaliciji pomeni sistem uradno sprejetih splošnih stališč o organizaciji, pripravah za uporabo in o uporabi vseh vej oboroženih sil kot celote v vseh mogočih razmerah (torej v miru, krizah, oboroženih spopadih in vojni), vodenje oboroženega boja ter izvajanje vojaških dejavnosti brez uporabe orožja, in sicer na vseh treh ravneh – taktični, operativni in strateški³. Očitno je, da je v jedru doktrine iskanje odgovora na vprašanje, katerim vojaškim grožnjam je izpostavljena ali bi bila lahko izpostavljena neka država (ali koalicija), in v povezavi s tem, kakšen sistem vojaške obrambe bi se moral oblikovati in kako usposobiti, da bi sistem te grožnje lahko uspešno nevtraliziral.

V najožjem pomenu besede je vsebina vojaške doktrine skrčena na načela ali navodila za uspešno pripravo in izvajanje vojaških kampanj, operacij, bitk in bojov (http://www.en.wikipedia.org/wiki/Military_doctrine) ali pa se vojaška doktrina obravnava kot sistem pogledov vojaške elite, za katere oblikovalci teh pogledov verjamejo, da so najboljši način uporabe oboroženih sil (<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/readings/drew1.htm>). Z vidika formalizacije razlikujemo vojaške doktrine, ki so materializirane in dostopne v obliki navodil in drugih dokumentov, ter vojaške doktrine, ki se uresničujejo ob izbruhu vojne ali oboroženega spopada in so jih izvajalci

¹ V ameriškem vojaškem slovarju medvejnega generalštaba (*Dictionary of Military Terms – Joint Chiefs of Staffs, 1984*) je doktrina definirana kot ».../ temeljna načela, s pomočjo katerih oborožene sile vodijo svoje akcije, da bi zagotovile nacionalne cilje«. V podobnem sovjetskem slovarju (*Voennyj enciklopedičeskij slovar*) je doktrina opredeljena kot ».../ sistem v neki državi začasno sprejetih pogledov na bistvo, cilje in značaj prihodnje vojne ter na pripravo oboroženih sil na vodenje te vojne«. V prvem primeru se govori samo o načelih, v drugem pa o sistemu pogledov.

² Beseda doktrina izvira od latinskega glagola *docere*, ki pomeni učiti se. Gre torej za nekaj, kar se uči, oziroma za učenje, navodila (inštrukcije).

³ V starejši iniačiji je bil vedno dosledno uporabljan pojem vojaška doktrina, v novejšem času pa se je pri nas udomačil tudi pojem doktrina vojaške obrambe, predvsem zato, ker je skladna s pojmom doktrina civilne obrambe, ki se nanaša na nevojaško obrambo (*Vojni leksikon, 686*).

sprejeli kot akcijski načrt, niso pa formalizirane v ustreznih dokumentih⁴. Znano je, da so pred izbruhom prve in druge svetovne vojne ter med hladno vojno imele vse evropske vojske množico doktrinarnih dokumentov, medtem ko so narodnoosvobodilna in odporiška gibanja, ki so delovala na okupiranih ozemljih in v kolonijah, povsem uspešno delovala le na podlagi idejnih zamisli njihovih vodstev, ki so dajala prednost akciji, na podlagi katere so teoretiki in operativci, učeč se na napakah in uspehih⁵, sprti oblikovali in dopolnjevali vojaške doktrine⁶.

Ob tem je treba upoštevati, da je pri modernem razumevanju doktrine vojaška doktrina poseben primer (lat. *sui generis*), most med vojaško teorijo in vojaško prakso. Pri njenem oblikovanju se upoštevajo dosežki vojaške znanosti, izkušnje iz minulih vojn in oboroženih spopadov ter razmere v konkretni državi, pri čemer se pred uradnim sprejemom doktrine rešitve njenih problemskih sklopov preverjajo z eksperimenti na vojaških igrah, vajah, bojnih streljanjih in na drugih oblikah mirnodobnih dejavnosti oboroženih sil. Lahko bi rekli, da se danes vojaška doktrina obravnava kot »baza znanja«⁷, na katero se vojaške elite opirajo pri sprejemanju strateških, operativnih in taktičnih odločitev.

Iz najširše definicije je razvidno, da je vsaka doktrina povezana s soglasjem najvišjega državnega političnega in vojaškega vodstva, katerega člani se morajo sporazumeti in doseči konsenz o tem, kakšne stvarne in morebitne vojaške grožnje ogrožajo državo, in iz tega, kakšni bi morali biti poslanstvo, vloga, struktura in naloge oboroženih sil

⁴ *Obstajajo tudi tajne doktrine, ki so npr. prišle na dan med sojenjem (za vojne zločine na območju Jugoslavije) v Haagu. General Gotovina, Markač, Čermak in drugi so se letos avgusta morali zagovarjati za organizirani pregon srbskega civilnega prebivalstva iz Knina in drugih delov tako imenovane Republike Srbske Krajine (med operacijo Nevihta leta 1995). Pri tem je prišlo na dan, da so »izpolnjevali direktive hrvaškega predsednika Tudjmana, ki so se nanašale ne etnično čiščenje«.*

⁵ *Ali naj se vojaška doktrina ukvarja z vojaškimi nalogami v najožjem pomenu besede, akcijski koncept pa naj prepusti viziji in strategiji za uveljavljanje nacionalnih/koalicijskih interesov? Vojaška doktrina na strateški ravni odgovarja na vprašanja, kakšna bo naslednja vojna, kako jo bomo vodili, kako bomo opremlili, izobrazili, usposobili in izurili oborožene sile zanjo. Vojaške doktrine na operativni oz. taktični ravni v okviru Nata pa so posledica akcijskega koncepta. Sestavni del tega koncepta so poleg doktrine tudi organizacija, usposabljanje, oprema, kvalificirano osebje, infrastruktura in standardi delovanja. Tako koncept kot doktrina pa se z eksperimentalnim programom dopolnjujeta in spreminjata glede na rezultate eksperimentov v živo, na vajah, največkrat pa v obliki računalniških simulacij. Vsekakor pa morajo biti vojaške doktrine hierarhično med seboj čim bolj integrirane. Torej vojaška strategija integrirana z vojaško doktrino, vojaška doktrina integrirana z operativnimi doktrinami in te s taktičnimi doktrinami.*

⁶ *Znano je, da je vodstvo jugoslovanskega narodnoosvobodilnega gibanja leta 1941, ob začetku vstaje v Srbiji in Črni gori, sprejelo odločitev, da gredo v napad na večja obrobna mesta (Užice v Srbiji in Plevlja v Črni gori), da bi iz njih lažje vodili oboroženi boj in dosegli večjo odmevnost vojaških operacij. Po padcu Užiške republike in popolnem neuspehu napada na Plevljo so sledili umik glavnine sil v vzhodno Bosno in ustanavljanje proletarskih brigad. Če je bila prva faza usmerjena v zavzetje svobodnih ozemelj in statično obrambo mest, je bila – po tem vojaškem neuspehu – druga faza s prehodom na manevrsko vojskovanje z gibljivimi brigadami in množično gverilo na celotnem prostoru popoln uspeh.*

⁷ *Besedno zvezo baza znanja v članku razumem kot povzetek širokega polja vojaške znanosti, torej most med vojaško doktrino in vojaško znanostjo, ne pa kot združbo vojaških ekspertov v okviru sedanjega obrambnega sistema, ki v ustreznih dokumentih oblikuje bazo znanja za vojaško doktrino. Na »širino mostu« vplivajo faktorji, ki opredeljujejo razmerje med vojaško doktrino in znanostjo in jih je treba upoštevati pri oblikovanju vojaške doktrine posamezne države oz. koalicije (gospodarska moč države, velikost, geostrateški položaj, razvoj vojaške znanosti in drugi). Vsekakor pa so eksperti, ki sodelujejo pri nastanku vojaških doktrin, vključeni v globalni trg delovne sile, torej lahko z njimi to znanje preide iz državnih (izpod nadzora države!) rok v roke druge države, gospodarske organizacije ali druge mednarodne organizacije.*

v miru, krizah in morebitni vojni. Pri tem je izhodišče ocena vojaškega ogrožanja, ki mu je (ali bi mu v prihodnosti lahko bila) izpostavljena država ali koalicija⁸. V vsaki doktrini je zato prisotna vsebina mirnodobnega odvracanja morebitnih napadalcev od agresivnih teženj, skladno s splošno znanim geslom starih Rimljanov: »Si vis pacem, para bellum!«⁹ Z vsebino doktrine in na njej utemeljenih strukturi in jakosti oboroženih sil se zagotavlja, da morajo vsi morebitni napadalci že pred napadom (ali grožnjo z uporabo sile) upoštevati vojaško moč in odgovor napadene države ter iz njiju izhajajoče tveganje.

Prav tako se iz definicije vidi, da je vsaka doktrina večplastna, saj jo tvorijo taktična, operativna in strateška raven, in je na vrhu najtesneje povezana z državno politiko in mednarodnimi odnosi. V definiciji vojaške doktrine je implicitno, da ni zožena samo na trenuten časovni interval, temveč je usmerjena tudi v bližnjo prihodnost. Tvorci doktrine pogosto poudarjajo, da doktrina ni dogma, temveč le idejna podlaga, katere cilj je, da na vseh treh ravneh (taktični, operativni in strateški) spodbudi pobudo in ustvarjalnost vseh izvajalcev doktrine, da bi lahko uspešneje delovali.

1 OMEJITVE, KI JIH MORAJO UPOŠTEVATI OBLIKOVALCI VOJAŠKIH DOKTRIN

Razumljivo je, da morajo v vsaki državi ali koaliciji vojaške elite, ki s konsenzom oblikujejo vojaške doktrine, pri svojem delu poleg tradicije in veljavne zakonodaje konkretne države upoštevati tudi nekatere omejitve. Te izhajajo iz vojaškega ogrožanja države, geopolitičnega položaja, velikosti, prehodnosti in naravnih danosti državnega ozemlja, stopnje politične, gospodarske in družbene razvitosti države (in s tem povezane velikosti nacionalnega dohodka, katerega del se lahko uporabi za obrambo), velikosti in strukture prebivalstva (nacionalne, socialne, politične, verske, starostne in spolne) ter njegove izobraženosti, prepričanij in znanja, značilnosti sodobne vojaške tehnike ter možnosti nabave in proizvodnje oborožitvenih sistemov, znanstvenega potenciala države, pogodb, sklenjenih z zavezniki, norm mednarodnega vojnega prava in prava oboroženih spopadov itn.

Vojaška doktrina je pri tem le ena izmed komponent nacionalne obrambne doktrine kot pomembne izpeljanke iz strategije nacionalne varnosti. Poleg doktrine vojaške obrambe vsebuje tudi doktrino civilne obrambe, v nekaterih državah pa tudi doktrino

⁸ Zelo pomembno vlogo imata po eni strani sposobnost državnega vodstva, da pravočasno odkrije, kakšne so prave namere državnih vodstev sosednjih držav in kakšna je njegova motivacija za obrambo, po drugi pa sposobnost obveščevalne službe, da pride do resničnih podatkov in jih prepričljivo predstavi državnem vodstvu. Iz obdobja pred izbruhom druge svetovne vojne je znan primer češkoslovaškega državnega vodstva, ki se je po Muenchenskem sporazumu med Hitlerjem in zahodnimi silami brez boja vdalo, četudi je imela država na mejah z Nemčijo močne fortifikacijske sisteme in močno ter moderno oboroženo vojsko. Vdaja je bila utemeljena na sklepu, da države ne bo mogoče uspešno braniti brez podpore zahodnih zaveznikov, s katerimi je imela podpisane sporazume. Popolnoma drugače je v podobnem primeru ravnalo finsko državno vodstvo, ko je prišlo do sovjetskega napada na Finsko.

⁹ Če želiš mir, se pripravi za vojno. Publius Flavius Vegetius Renatious: »Kdor želi mir, mora pripravljati vojno, ti, ki želiš zmago, moraš temeljito uriti svoje vojake, ti, ki želiš dobre rezultate, se moraš bojevati glede na sposobnosti in se ne zanašati na srečo.«

tako imenovane domovinske obrambe¹⁰, doktrino nadzora in obrambe meja (v Ruski federaciji izvajajo nadzor nad obmejnimi območjem posebne vojaške enote, ki niso v sestavi oboroženih sil niti policije, v ZDA se z nadzorom obalnega morja in obale ukvarja obalna straža) ter doktrino obrambe pred informacijskimi, ekonomskimi, diplomatskimi, terorističnimi in drugimi napadi, ki niso izvedeni le s klasičnimi oborožitvenimi sistemi¹¹. Nacionalna obrambna doktrina vključuje torej širše področje kot doktrina vojaške obrambe, saj obsega pripravo vse države in družbe za obrambo.

Vsaka veja oboroženih sil (kopenska vojska, vojna mornarica, vojno letalstvo, strateške jedrske sile, vesoljske sile) oblikuje na podlagi splošne vojaške doktrine svojo posebno področno doktrino. Tako imamo v večjih državah doktrine kopenske vojske, vojne mornarice in obalne obrambe ter vojnega letalstva in zračne obrambe, v večjih državah pa tudi doktrine jedrske obrambe in nadzora vesolja ter obrambe pred napadom balističnih raket. Značilno je, da se posebne doktrine oblikujejo tudi za uporabo specialnih sil, obalne straže, vesoljskih sil ipd. V novejšem času se zaradi pogoste sočasne uporabe vseh vej oboroženih sil uporablja tudi izraz združena doktrina (<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/awc-doct.htm>). Z njo se označuje usklajena in povezana uporaba vseh vej oboroženih sil oziroma sodelovanje in sobojevanje kopenske vojske, vojne mornarice, vojaškega letalstva, zračne obrambe, specialnih in drugih sil. V zadnjem desetletju preteklega stoletja so v ZDA uradno sprejeli doktrino informacijskega vojskovanja (Wesensten, N., Belenky, G., Balki, T., 94–105), v katero so v miru, krizah in vojni vključene vse veje oboroženih sil¹². Praktična operacionalizacija vojaških doktrin posameznih vej oboroženih sil vključuje na nižjih ravneh pripravo navodil za uporabo čet, bataljonov, brigad, divizij in drugih večjih enot, vse do najvišjih strateških razporeditev – skupin vojsk.

¹⁰ Znano je, da so v ZDA po septembrskem terorističnem napadu oblikovali ministrstvo za domovinsko obrambo (angl. Department for Homeland Security), ki je odgovorno za obrambo ozemlja ZDA pred terorističnimi napadi. Njegova naloga je, da povezuje dejavnosti carine, imigracijskega urada, službe za varnost v prometu, zdravstvene službe, tajnih služb, agencije za izredne dogodke in vrste drugih organizacij, vse z namenom zagotoviti varnost na ozemlju ZDA. Poraba finančnih sredstev za to novo ministrstvo nenehno raste (http://www.dhs.gov/xabout/budget/gc_1214235565991.shtm, 10. 8. 2010).

¹¹ Gre za področje, ki ga delno prekriva civilna obramba, a ne povsem. O njem so največ pisali avtorji iz ZRJ, ki so med vojno na območju nekdanje Jugoslavije (1991–1999) ugotovili, da se obrambni sistem ZRJ, ki je bil utemeljen na oboroženem boju s prihajajočim okupatorjem, ni mogel uspešno zoperstaviti ekonomskemu in informacijskemu embargu OZN, diplomatskim pritiskom, medijski ofenzivi, utemeljeni na načelih odprtih družb, in rušenju velikosrbskih nacionalističnih stereotipov ipd. (Savič, A., 2001, 56–89).

¹² Doktrina ima kodno oznako JP 3 – 13 in se imenuje Joint Doctrine for information Operations; uradno je bila potrjena februarja 2006. V tej doktrini se predpisuje, kako se mora v napadu in obrambi integrirati delovanje: (1) sil za elektronsko motenje nasprotnika; (2) sil, ki napadajo njegove računalniške mreže; (3) sil, ki izvajajo psihološke operacije; (4) sil, ki zavajajo nasprotnika z lažnimi sporočili in dejavnostmi; (5) varnostnih sil, ki skrbijo za tajnost načrtov in dejavnosti; (6) drugih sil, ki delujejo v civilnem sektorju.

2 VOJAŠKE DOKTRINE MED SCILO NACIONALNIH IN KARIBDO¹³ KOALICIJSKIH INTERESOV

Za vse koalicije je bilo vedno značilno, da so se v njih državna vodstva njihovih članic znašla v precepu, če so se morala odločiti, ali naj dajo prednost interesom koalicije ali nacionalnemu interesu. V prvi svetovni vojni se je to protislovje pokazalo na primeru Italije, ki je bila skupaj z Nemčijo in Avstro-Ogrsko članica Trojne zveze, vendar v vojno ni vstopila leta 1914 (čeprav sta obe zaveznici od nje to pričakovali), temveč je čakala na razplet dogodkov na frontah in pri tem opravljala poizvedbe pri obeh vojskujočih se koalicijah (kakšna ozemeljska nadomestila bi ji ponudili, če bi na njihovi strani vstopila v vojno). Šele ko ji je vodstvo Antante ponudilo ozemeljsko širjenje na Balkanu in Egejskih otokih, je Italija vstopila v vojno proti svojim dotedanjim zaveznicam. V drugi svetovni vojni so znani primeri, da so večje države žrtvovale manjše in da so manjše med vojno prestopale iz ene koalicije v drugo. Tako je bila Francija z zavezniško pogodbo s Poljsko zavezana, da ob nemškem napadu na Poljsko začne odločne napadne operacije proti zahodu Nemčije, da bi tja pritegnila glavne nemške sile, vendar tega ni storila, temveč je leta 1939 dala prednost obrambi svojega nacionalnega ozemlja. Podoben pojav razhajanja v določanju prednosti med koalicijskimi in nacionalnimi interesi opazimo na začetku druge svetovne vojne tudi pri Japonski, na katero je nemško vodstvo računalo pri napadu na Sovjetsko zvezo (ker bi z napadom na Daljnem vzhodu tja pritegnila sovjetske strateške rezerve in tako olajšala nemški vojski prodor v smeri Urala in Kavkaza). Namesto tega je japonsko državno vodstvo prav nasprotno dalo prednost tihooceanskemu vojskovališču in napadlo ZDA, za katere so v Nemčiji takrat želeli, da se ne bi vključile v vojno. Znano je tudi, da so med drugo svetovno vojno mnoge države, ki so bile članice fašistične koalicije (Italija, Finska, Romunija, Bolgarija), v trenutku, ko so njihova vodstva presodila, da je ogrožen nacionalni interes, prestopile na stran antifašistične koalicije.

Po drugi svetovni vojni so med hladno vojno vodstva obeh novih politično-vojaških koalicij upoštevala lekcije druge svetovne vojne, še posebej negativne posledice trenj in razhajanj med nacionalnimi in koalicijskimi interesi. Vojaški bloki, ki so bili oblikovani po drugi svetovni vojni, so vplivali na to, da so bile pod vplivom blokovskih hegemonov že prvo desetletje po drugi svetovni vojni oblikovane homogenizirane blokovske vojaške doktrine. Te so v državah, članicah blokov, tvorile podlago za oblikovanje nacionalnih vojaških doktrin. Ta hierarhična težnja se je obdržala do danes. S tem sta blokovska hegemoni ZDA in Sovjetska zveza, ki sta imela med hladno vojno glavno besedo in vpliv pri določanju vlog posameznih članic, močno prispevala k homogenizaciji in harmonizaciji takratnih in v nekem smislu tudi sedanjih evropskih vojaških doktrin. Med hladno vojno je bilo mogoče vojaške doktrine evropskih držav po političnem ključu razvrstiti v tri glavne skupine: doktrine Nata, doktrine Varšavskega pakta in doktrine nevtralnih ter neblokovskih držav.

¹³ *Fraza oziroma metafora med Scilo in Karbido, povzeta iz grške mitologije, pomeni stanje, ko se nahajamo med dvema nevarnostma, pri čemer smo z izogibanjem eni bližje drugi.*

Zanimivo je, kako so se na to polarizacijo odzvale države, ki takrat niso bile članice blokov. Države tretje skupine (npr. Švica, Švedska, Avstrija, Finska, Albanija in Jugoslavija) so namreč dale prednost nacionalnim interesom. Zavedajoč se neugodnega razmerja sil (v primerjavi s silami blokov) in še posebno svojih pomanjkljivosti na področju orožja za množično uničevanje (nad katerim sta imela monopol oba bloka) so morale hočeš nočeš razviti izvirne vojaške doktrine, utemeljene na nacionalnem interesu. Politično-vojaška vodstva teh držav so se zavedala, da se ob konfrontaciji s silami enega izmed blokov ne bi mogle braniti tako kot nekoč na državnih mejah s frontalnimi oblikami oboroženega boja in da tudi ne bi mogle vedno računati na to, da jih bo podprl nasprotni blok. Zato so v večini teh držav dobili pomembno strateško vlogo umik glavnih sil in državnega vodstva na težko dostopne dele državnega ozemlja, gverilsko in partizansko bojno delovanje na zasedenih ozemljih ter rušenje objektov in sistemov, pomembnih za napadalce, vključno z neoboroženimi oblikami odpora civilnega prebivalstva. Po teh doktrinah naj bi napadalca odvrčali tako, da bi ga soočali s perspektivo dolgotrajne vojne izčrpavanja, v kateri bi ob okupaciji (veliko) več izgubil kot pridobil.

V primerjavi z vojno doktrino, ki se ukvarja s pripravami celotne države (ali koalicije držav) na vojno z odvrčanjem morebitnih nasprotnikov od napadov, in če to ne uspe, z vodenjem vojne na političnem, ekonomskem, propagandno-psihološkem, notranjevarnostnem in vseh drugih področjih, so bile vsebine vojaških doktrin v obdobju blokovske polarizacije pri večini držav zožene na priprave oboroženih sil za oborožen boj. V obdobju globalizacije se je to izhodišče začelo postopno spreminjati. Tako je na primer še leta 1986 ameriška vojaška doktrina izhajala iz tega, da sta primarni nalogi oboroženih sil priprava na oboroženi boj in, če odvrčanje nasprotnikov ne uspe, bojevanje. Pozneje so začeli oboroženim silam naloge spreminjati, da bi v prvem desetletju tretjega tisočletja postale prednostna naloga oboroženih sil operacije drugačne vojne, znotraj teh pa gradnja nacij, kar je evfemizem za sanacijo propadajočih (ali propadlih) držav.

Gre za dokaj zamegljeno področje, na katerem je vloga bojevnikov marginalizirana, v ospredju pa je pomoč državam v nestabilnih delih sveta pri preoblikovanju v demokratične subjekte mednarodne skupnosti, ki naj bi se z vojaškim posegom v resnici hitreje integrirali v globalizacijske procese. Zaenkrat ta zasuk od klasičnih vojaških operacij, kakršne so bile organizirane proti Iraku (leta 1991 in do zavzetja Bagdada leta 2003), k sedanjim protivstajniškim operacijam, sodeč po sedanjih razmerah v Iraku in Afganistanu, kjer spopadi potekajo že dlje, kot je trajala druga svetovna vojna, ni videti preveč uspešen. Posledice takšnega zasuka so v preusmeritvi razvoja in uporabe oboroženih sil od vloge bojevnikov, večjih uporabe težke vojaške tehnike, v nove vloge, v katerih se prepletajo elementi protigverilskih izvedencev, varnostnikov, policistov, humanitarnih delavcev, svetovalcev, inštruktorjev, diplomatov ipd¹⁴. Hkrati dobivajo vse večji pomen operacije tajnih služb in sil

¹⁴ *Vpogled v ta zasuk ponuja primerjalna analiza ameriških priročnikov FM-100-5 iz leta 1986 in novega priročnika FM 3-0 iz 2008. Razprava o tem zasuku že dalj časa poteka na straneh revije Joint Force Quarterly.*

za specialno delovanje, kar vse je v prid preusmeritvi oboroženih sil z uporabe tako imenovane trde sile (angl. hard power) na uporabo mehke(ejš)e sile (angl. soft power).

Kot smo poudarili, je bila do zdaj temeljna značilnost vsake klasične vojaške doktrine, da je bila utemeljena na predvidevanju vojaških groženj, na podlagi česar so se iskale najprimernejše paradigme za izničenje teh ogrožanj¹⁵. Iz tega sledi, da je bila vsaka doktrina akcijsko naravnana, da je bila preskriptivna, konkretna, kategorična in da je sicer ponudila rešitev značilnih problemskih situacij, a da pri tem izvajalcev ni osvobajala odgovornosti za sprejem(anje) odločitev. Ne nazadnje bi pri tem morali upoštevati tudi cikličnost doktrin (8) oziroma to, da so bile vse doktrine začasne, ker so se morale spremeniti, ko so se spremenili orožje in vojaške grožnje, pogosto pa tudi razmere znotraj države ali (in) njena zunanja oziroma notranja politika. Statistična analiza kaže, da so se vojaške doktrine v Evropi v obdobju od konca druge svetovne vojne do razpada bipolarnega strateškega ravnotežja spreminjale v povprečju vsakih 5–10 let in da je ta ritem ostal tudi po razpadu blokov.

Čeprav je bil v obdobju hladne vojne pri delitvi doktrin na skupine najpomembnejši tako imenovani ideološki ključ, to še ne pomeni, da so se vsa državna vodstva vedno slepo podrejela temu ali onemu bloku in »standardizirala« svoje doktrine skladno z njegovimi normami. Nihanje vojaške doktrine med obema blokoma je bilo zelo dobro vidno prav na primeru Jugoslavije po drugi svetovni vojni, zato si ga podrobneje oglejmo. Državno vodstvo Jugoslavije je po oblikovanju nove države ves čas vztrajno iskalo način, ki bi državi zagotavljal, da bi ji ob vojaškem ogrožanju enega bloka pomagal drugi blok. Najprej se je Jugoslavija obrambno povezala s Sovjetsko zvezo, da bi že v petdesetih letih (točneje, po resoluciji Informbiroja leta 1948) postala članica Balkanske zveze (prek Turčije in Grčije je bila takrat povezana z Natom). Ko pa so se zaradi jugoslovanske vojaške podpore antikolonialističnim gibanjem in nerešenega tržaškega vprašanja zaostriili odnosi z zahodom, se je Jugoslavija po Stalinovi smrti in prihodu Nikite Hruščova na čelo Sovjetske zveze ponovno začela postopoma približevati Sovjetski zvezi. Okrepilo se je jugoslovansko-sovjetsko vojaško in gospodarsko sodelovanje, Jugoslavija je v zgodnjih sedemdesetih letih težišče obrambe preusmerila z vzhodne in severne meje na mejo z Italijo, Grčijo in na jadransko obalo. Okrepitev vojaškega sodelovanja s Sovjetsko zvezo je bila takrat posledica ideoloških vplivov; v takratnem partijskem vrhu so namreč izhajali iz tega, da bi bila vojna, če bi do nje prišlo, vojna med kapitalističnimi in socialističnimi državami oziroma med Natom in Varšavskim paktom oziroma med »svetovnim kapitalizmom in svetovnim socializmom«. Glavno vlogo so takrat

¹⁵ *Tvorci doktrin morajo analizirati vse vrste vojaških groženj, in sicer z vidika verjetnih posledic in verjetnosti pojava. Najnevarnejša različica ogrožanja je pogosto najmanj verjetna, najverjetnejša pa najmanj nevarna. Pri izbiri paradigme, ki je izhodišče za pripravo oboroženih sil, se navadno izhaja iz najtežjega primera ogrožanja. V sovjetski doktrini so npr. v letih pred izbruhom druge svetovne vojne izhajali iz tega, da se bo morala Sovjetska zveza najverjetneje vojskovati na Daljnem vzhodu proti Japonski in v Evropi proti zahodnim državam. Zato so ob nemškem napadu leta 1941 imeli na vzhodu močne rezerve, ki so jih uporabili v Evropi šele potem, ko je Japonska napadla ZDA in je postalo jasno, da ne bo vodila vojne na dveh frontah.*

dobile enote JLA, ki naj bi branile strnjene fronte proti kapitalističnim državam – Italiji, Avstriji in Grčiji¹⁶.

Ko pa so se vnovič zaostriili odnosi med Sovjetsko zvezo in LR Kitajsko (obe sta pretendirali na vodilno vlogo v mednarodnem delavskem gibanju) in je Sovjetska zveza leta 1968 bliskovito posredovala proti Češkoslovaški (da bi odstranila z oblasti reformatorsko elito), je jugoslovansko vodstvo presodilo, da bi bile v prihodnosti mogoče tudi vojne med socialističnimi državami¹⁷ in da bi torej tudi Jugoslavija lahko postala naslednja tarča napada Varšavskega pakta. Skladno s to spremembo v zaznavanju vojaških ogrožanj je državno-partijski vrh ugotovil, da se Jugoslavija, zaradi tega, ker je podprla češkoslovaške reformiste in bi zato lahko postala naslednja tarča napada z vzhoda, ne bi mogla hkrati uspešno braniti na mejah z Madžarsko, Romunijo in Bolgarijo¹⁸. Na tem prostoru, ki je bil izredno primeren za uporabo oklepnihi enot in zračnih desantov Varšavskega pakta, Jugoslavija takrat namreč ni imela ustrezne obrambe, saj je bilo težišče na obrambi pred napadi z zahoda in juga.

Po sovjetski zasedbi Češkoslovaške, ki je demantirala dotedanji ideološki aksiom, da socialistična država ne more biti žrtev napada druge socialistične države, so jugoslovanske politične in vojaške elite z največjo mogočo hitrostjo oblikovale novo doktrino splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite (SLO in DSZ)¹⁹. Vojaška doktrina je bila utemeljena na obrambi države pred napadi iz vseh smeri. V praksi sta obstajali dve temeljni inačici obrambe: obramba pred agresijo Nata z zahoda in pred agresijo Varšavskega pakta z vzhoda. V tej novi doktrini so strateško vlogo dobile množične teritorialne in partizanske enote ter republiška in regionalna poveljstva, ki naj bi se borili na zasedenih ozemljih obrobja Jugoslavije, medtem ko bi se enote JLA osredotočile na obrambo težko dostopnega goratega področja, ki so ga tvorili osrednji del Bosne in Hercegovine, Črna gora ter srednja Dalmacija z otoki Vis, Lastovo, Korčula, Brač, Hvar in Šolta, v katerem so bile že v miru osredotočene glavne zaloge goriva, rezervnih delov in streliva ter vojaška industrija in podzemeljska poveljniška mesta za državno in vojaško vodstvo.

Opisana razhajanja med koalicijskimi in nacionalnimi interesi so bila vedno bolj ali manj vidna tudi v svetovnih vojnah. Tako je bilo na primer za Sovjetsko zvezo že po prvem letu druge svetovne vojne življenjskega pomena, da se zahodni zavezniki

¹⁶ V navodilu za uporabo jugoslovanske divizije kopenske vojske iz tistega časa je bilo posebno poglavje o jedrski podpori, ki bi jo divizija imela (izrecno ni bilo omenjeno, a računalo se je, da bi ob napadu Varšavskega pakta z jedrskim orožjem Nato podprl JLA). Za neposredno podporo so bili predvideni izstrelki od 10 KT, za podporo v večji globini nasprotnikove bojne razporeditve pa od 50 KT (Pravilo divizija KOV, 1979: 45–48).

¹⁷ O možnosti, da pride do vojne med socialističnimi državami, je pisal Edvard Kardelj že v šestdesetih letih (podrobnosti so predstavljene v njegovi knjigi *Socializem in vojna*, ki je bila takrat zelo odmevna in je bila prevedena v številne tuje jezike).

¹⁸ General Pavle Jakšić je v svojih spominih navedel, da so razmišljali celo o tem, da bi minirali Djerdapsko sotesko in tako zajezili Donavo, s čimer bi potopili in zamočvirili Vojvodino.

¹⁹ Temelji nove doktrine so bili javno objavljeni šele 15 let pozneje. Sestavljali sta jih *Strategija oboroženega boja* (1983) in *Strategija splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite* (1987). Očitno je, da je bila prva napisana pred drugo, kar je protislovno, saj je v vseh razvitih državah vojaška doktrina izpeljanka iz nacionalne obrambne doktrine.

izkrcajo v Evropi in z odpiranjem nove fronte pritegnejo vsaj eno nemško armadno skupino s sovjetsko-nemške fronte na zahod, s čimer bi olajšali kritično stanje na vzhodu. Velika Britanija je bila prav nasprotno zainteresirana predvsem za likvidacijo italijansko-nemškega temeljišča v Afriki, zato je skupaj z ZDA tam leta 1942 izvedla skupno strateško amfibijsko operacijo, s katero je v zadnjem četrtletju leta 1943 ustvarila ugodne strateške razmere za prenos vojaških operacij v južno Evropo in za izločitev Italije iz vojne. Podobna trenja znotraj koalicije so danes vidna tudi v Natu²⁰, saj so številne evropske članice, ki so sprva z navdušenjem sodelovale v operacijah v Afganistanu in Iraku, bistveno zmanjšale (ali celo ukinile) svojo udeležbo, druge pa jo pogojujejo z nesodelovanjem v protivstajniških operacijah, z zoženjem na sodelovanje v civilnih oziroma humanitarnih programih ipd.

3 PRIMERJALNA ANALIZA RAZMERJA MED VOJAŠKIMI DOKTRINAMI IN VOJAŠKO ZNANOSTJO

Nemški vojaški raziskovalci med obema svetovnima vojnama so na podlagi izkušenj iz prve prišli do sklepa, da se Nemčija v morebitni novi vojni nikakor ne bo smela hkrati angažirati na dveh frontah, ne da bi si pred tem zagotovila vojaško premoč nad državami, zmagovalkami prve svetovne vojne. Ko je Hitler 5. novembra leta 1937 seznanil nemški vojaški vrh in ministrstvo za zunanje zadeve z zamisljivo o okupaciji Češkoslovaške, je naletel na ostro kritiko presenečenih članov nemškega državnega vodstva, predvsem ministra za zunanje zadeve von Neuratha, obrambnega ministra von Blomberga in vrhovnega poveljnika kopenske vojske von Fritscha (Manštajn, 1968, 75). V nasprotju s kritiki, ki so v napadu na Češkoslovaško videli tveganje, da bo Nemčija spet prisiljena deliti oborožene sile na zahodno (proti Franciji) in vzhodno fronto (proti Češkoslovaški, ki bi jo morda podprla Sovjetska zveza), je Hitler v svoji oceni razmer v ospredje postavljial nestabilne razmere v Franciji in neodločnost Velike Britanije. Ko se je v sudetski krizi pokazalo, da je imel prav, ko je predvidel, da bodo zahodni zavezniki za ohranitev miru v Evropi žrtvovali Češkoslovaško, je Hitler obračunal z vsemi kritiki. Z izmišljenimi aferami jih je odstranil s položajev in jih zamenjal s poslušnimi pristaši svojih idej.

Z zamenjavami ljudi na ključnih položajih in s tem, da je zavrgel analize vojaških raziskovalcev (označil jih je kot večne dvomljivce), ki so bile utemeljene na realnem razmerju sil, si je utrdil odločilen vpliv na načrtovanje poznejših vojaških operacij proti Poljski in Franciji, na Balkanu in proti Sovjetski zvezi. Vendar pa so se po neuspehih v Sovjetski zvezi in Afriki na prehodu iz leta 1941 v 1942 trenja med Hitlerjevim intuitivnim pristopom pri vodenju vojne in treznimi predvidevanji nemških vojaških raziskovalcev (utemeljevali so jih na vojaškem razmerju sil) znova poglobila, še posebno pa leta 1943 po velikih nemških porazih v Afriki in na vzhodni

²⁰ *Omeniti moramo, da trenja med članicami Nata niso vidna le danes. Zelo očitna so bila med ciprsko krizo leta 1974, ko je turška vojska kot odgovor na državni udar grške Nacionalne garde (ki je hotela priključiti Ciper Grčiji) z desantno operacijo Atila zasedla severni del Cipra z večinskim turškim prebivalstvom, kjer je še danes.*

fronti²¹. Spoznanje, da je Nemčija z vojaškega vidika v izgubljenem položaju, je prispevalo celo k temu, da so nemški častniki večkrat poskusili Hitlerja z atentati odstraniti z oblasti in skleniti separadni mir.

Dober primer iz prakse, ki ponazarja idejne spore pri sprejemanju nove doktrine in s tem povezane obračune v vojaškem vrhu, je tudi primer sovjetskega vojaškega znanstvenika generala Georgija Samojloviča Issersona. Ko je tik pred nemškim napadom na Sovjetsko zvezo na podlagi izkušenj iz španske državljanske vojne in hitrih porazov Poljske (leta 1939), nato pa Belgije, Nizozemske in Francije (junija 1940) analiziral nemško doktrino bliskovite vojne²², je prišel do sklepa, da je Rdeča armada, ki je do takrat v vojaški doktrini dajala prednost globokim napadnim operacijam, povsem zapostavila svoje obrambne operacije in iskanje odgovora na vprašanje, kako svoje enote uporabiti v obrambi, da bi v globini državnega ozemlja uspešno ustavili in zlomili uresničitev »bliskovite vojne«. Tako kot pred njim sovjetski general Lav Svečin je javno nasprotoval uradno sprejetim doktrinarnim aksiomom sovjetskega vojaškega vrha in Stalina o prednosti ofenzive (pred defenzivo) ter vztrajal pri povečanju strateške globine sovjetske obrambe, pri tem pa poudarjal nujnost pravočasnega oblikovanja strateških rezerv (razporejenih v strateški globini državnega ozemlja), zato je bil zaradi dokazane malodušnosti obravnavan kot idejni nasprotnik Stalina. Odstavljen je bil s položaja, nato pa obsojen na smrt z ustrelitvijo. Kazen je bila nato zamenjana z desetletnim zaporom. Čeprav je razvoj dogodkov po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo dokazal, da sta Svečin in Isserson imela popolnoma prav, sta za svojo profesionalno pokončnost oba plačala visoko ceno (Svečin je bil ustreljen).

Do razhajanj pri sprejemanju odločitev o tem, kakšno doktrino bi bilo smotrneje uporabiti za doseg nacionalnih ciljev, je prihajalo tudi v drugih državah in oboroženih silah. Tako sta tudi v italijanskem političnem in vojaškem vrhu pred vstopom Italije v drugo svetovno vojno obstajali dve skupini s povsem različnimi pogledi na to, s kakšno doktrino naj bi Italija dohitela Nemčijo pri uvedbi novega svetovnega reda in si zagotovila življenjski prostor na Balkanu (gestrateški koncept Mare

²¹ Treba je omeniti, da so tudi vojaški raziskovalci drugih držav Osi prišli v istem obdobju do sklepa, da bodo sile Osi izgubile vojno. Italijanski maršal Badoglio je uspel prepričati generalštab in kralja, da je po zavezniškem izkrcanju na Siciliji nastopila zadnja priložnost, da Italija odstavi Mussolinija in prestopi na stran antifašistične koalicije. Mussolinija so res uspeli odstraniti z oblasti, a resnejšega prispevka k zmagi zahodnih zaveznikov niso dali, ker so bile priprave za prestop neodločne. Tako niso bili minirani predori in ceste prek alpskih prelazov, ni bila organizirana obramba Rima, enote v Grčiji, na vzhodni fronti in na Balkanu pa so ostale prepuščene same sebi. Četudi je italijanski generalštab pravilno predvideval, da bodo Nemci posredovali proti Italiji, na operativni ravni ni pravilno predvidel nemških protiukrepev. Obotavljanje italijanskega državnega vodstva in paralizirano odločanje je prodorno opisal Carlo de Risió v monografiji *Vojna v vojni* (Pomurska založba, 1984: 314–5).

²² Analizo je predstavil leta 1940 v knjigi *Nove oblike oboroženega boja* (izkušnje na podlagi raziskav sodobnih vojn). Tako kot pred njim general Svečin je bil tudi on obsojen na smrt, a mu je bila spremenjena v desetletno ječo. Pomiloščen je bil dve leti po Stalinovi smrti, umrl pa leta 1976 (Hodakov, 2010, 15).

nostrum)²³. Sprva je prevladovala skupina pristašev doktrine posrednega pristopa, ki je izhajala iz osnovnega načela, da bo na Balkanu najhitreje in najlažje mogoče doseči cilje s tajno diplomacijo, spletkami in podkupovanjem lokalnih elit v balkanskih državah. Ker so italijanski obveščevalci in diplomati leta 1939 res uspešno podkupili del albanskih elit in tako omogočili nekrvavo in hitro zasedbo Albanije, so po tem vzorcu poskusili prodreti v grški in jugoslovanski državni vrh. Potem ko so italijanski obveščevalci in diplomati v ta namen porabili velike vsote, se je po dveh letih pokazalo, da so jih dvojni agenti (na katere so resno računali) izigrali in osramotili²⁴. Z diskreditacijo te skupine je v Italiji pridobila prevlado vojaška skupina pristašev neposredne vojaške akcije. Z oporo na to skupino se je Mussolini, razjarjen zaradi neuspeha italijanskih tajnih služb na Balkanu, konec oktobra leta 1940 na hitro odločil za napad na Grčijo. Napad se je, kot je znano, končal klavrno, tako da ga je aprila leta 1941 moral reševati Hitler (z napadom na Grčijo in Jugoslavijo).

Čeprav so ti primeri iz različnih časovnih obdobij, prepričljivo kažejo, da med obrambnimi ministrstvi in generalštabi na eni strani in vojaškimi znanstveniki na drugi vedno tli idejni boj in da v preteklosti in tudi danes ni bilo vedno mogoče v vojaških elitah doseči popolnega soglasja o odgovorih na ključna vprašanja, na katera morajo odgovoriti tvorci doktrin. Da ta idejni boj, v katerega so vpleteni eni in drugi, traja tudi danes, kažejo v številnih vojskah kadrovske spremembe, ki so najpogostejše takrat, ko potek in končni rezultati vojaških operacij ne dasta zelenih rezultatov. To se je videlo tudi v ZDA, in sicer ob oblikovanju nove doktrine pred vojaškim posegom proti Iraku (2003)²⁵, pa tudi ob zadnji zamenjavi poveljnika ameriških sil v Afganistanu generala Stanleya Mc Christala z generalom Davidom Petraeusom. Ob sedanjem umiku glavnih sil ZDA iz Iraka in krčenju njihove vloge na vlogo svetovalcev in inštruktorjev je razvidno, kako so imeli prav tisti ameriški in drugi vojaški izvedenci, ki so že leta 2002 na podlagi negativnih izkušenj iz vietnamske vojne ter vojaškega in političnega poloma sovjetske intervencije v Afganistanu pravočasno opozarjali strokovno ter širšo javnost, pa tudi državno vodstvo ZDA, da bo

²³ *Italijanski mornariški krogi so lobirali za »italijanski Jadran«, medtem ko so imeli kopenska vojska in gospodarski krogi večje ambicije, ker so želeli Italiji zagotoviti tudi rudnike in naravna bogastva notranjosti Balkana. Po njihovih stališčih bi v območje italijanskih interesov spadali tudi Hercegovina, Bosna in Albanija ter območja do podonavskega bazena. Ker so se vsi zavedali, da bi bile za nadzor tako velikega prostora potrebne močne kopenske enote, je Mussolini izhajal iz tega, da bi celinske dele tega ozemlja lahko dali NDH (Nezavisni državi Hrvatski) in albansko-črnogorski uniji, v kateri bi si trajni vpliv zagotovili s savojskimi princji v vlogi kraljev. Italijanska okupacija Dalmacije je pozneje povzročala nenehna trenja z NDH, ki si je z opiranjem na Nemčijo (ta je po letu 1941 potrebovala hrvaško ozemlje za komunikacijo z Romunijo, Madžarsko in Bolgarijo ter okupirano Srbijo in Grčijo) zaman poskušala zagotoviti nadzor v italijanski interesni coni. Podrobnosti o oblikovanju italijanske doktrine na Balkanu in sporih med Mussolinijem, generalštabom ter obveščevalno službo, ki so se končali s kompromisi, so opisane v monografiji Jamesa Burgwynna (2009, 48–49).*

²⁴ *Podrobnosti so opisane v študiji Carla de Risio z naslovom Vojna v vojni.*

²⁵ *General Eric Shinseki je tedaj kot načelnik medvojnega generalštaba javno vztrajal, da je treba v napadu na Irak uporabiti dovolj močne sile (pribl. 300.000 mož), da bodo lahko nadzorovale Irak tudi po uničenju Sadamove vojske. Pričakoval je namreč akcije vstajnikov in je zato gledal na to dolgoročno. Takratni minister za obrambo Rumsfeld je, oprt na politične svetovalce, dajal prednost uporabi ekspedicijskih sil, ki so bile trikrat šibkejše, ker je predvideval, da bodo Sadama Huseina in stranko Baas zamenjali »politiki novega kova«: Splošna anarhija in državljanska vojna, ki še traja, sta pokazali, da je bila vojaška ocena bližja razvoju dogodkov, vendar je bil general Shinseki upokojen.*

vojaški poseg proti Iraku hkrati kratkoročen uspeh in dolgoročen strateški polom²⁶. Pri vsem tem je paradoksalno, da so pravočasne trezne vojaške presoje vojaškega vrha o tveganjih takšnih in podobnih vojaških posegov (<http://www.thenation.com/blog/shinseki-general-who-battled-rumsgeld>) zavrgli politični »jastrebi«, ki so za obračun z vojaško opozicijo uporabili politično podporo državnega vrha in višji hierarhični položaj, ki jim je dajal več moči.

Posledica nasprotij med pripravljavci doktrin in raziskovalci so običajno notranja trenja v vrhu oboroženih sil, kjer v idejnih sporih pogosto prihaja do polarizacij na »konservativce«, ki se sklicujejo na nujnost stabilnosti in želijo obdržati status quo, ter »radikalce«, ki si prizadevajo po hitrem postopku spremeniti sprejete načrte, navodila, normative, oborožitvene sisteme ipd. Ta trenja so posebno opazna takrat, ko prihaja do sprememb na notranjem političnem prizorišču ali v mednarodnem okolju²⁷ oziroma do izumov novih oborožitvenih sistemov²⁸.

Sklep S primerjanjem vojaške doktrine in vojaške znanosti lahko ugotovim, da so vojaške doktrine nujnost, ki so jo porodile praktične potrebe. Polje vojaške znanosti je namreč heterogeno, (pre)široko in usmerjeno na najrazličnejša področja, zato ga v takšni obliki ne bi bilo mogoče uporabiti v praksi. Še posebej ne zato, ker so mnoge znanstvene teorije protislovne in v miru njihove verodostojnosti ni mogoče vedno preveriti ali pa bi bilo preverjanje zaradi dragih poskusov predrago.

Priprave oboroženih sil na vojno in njihova uporaba v oboroženem boju oziroma vojni vsem pripadnikom oboroženih sil zaradi kolektivnega značaja vojaških dejavnosti in hierarhične strukture oboroženega boja narekujejo enaka skupna idejna izhodišča za pripravo in vodenje oboroženega boja. Le s takšno idejno homogenizacijo se namreč lahko zagotovi, da imajo vsi pripadniki oboroženih sil, ne glede

²⁶ General v pokoju Joseph Hoar je že leta 2002 mestu in svetu povedal, da se bo režim Sadama Huseina dalo obrzdati z zadrževanjem oz. obkolitvijo Iraka in blokado, vse dokler se sistem sam od sebe ne bo sesedel. Tudi general v pokoju Anthony Zinni je istega leta poudaril, da je Sadamov Irak šele ne šestem mestu prednostnih nalog ameriške strategije. Podobno je bilo izhodišče medvejnega generalštaba (Joint Chiefs of Staff), ki ga je objavil Washington Post (27. 7. 2002). Če k temu pridružimo še podobne nastope obrambnega izvedenca Mortona Halperna, jedrskega inšpektorja Scotta Ritterja in Brenta Scowcrofta (v Svetu za nacionalno varnost), ki je poudaril, da bo napad na Irak samo oddaljil ZDA od rešitve srednjevzhodnega problema, je očitno, da je vojaška stroka pravilno predvidela to, kar se je zgodilo v zadnjih 7 letih in je te dni privedlo do umika glavnih sil ZDA iz Iraka.

²⁷ Poučen je primer nastanka doktrine SLO in DSZ, ki je oblikovana v Jugoslaviji potem, ko so enote Sovjetske armade vkorakale »v imenu internacionalistične pomoči« na Češkoslovaško (1968) in ko se je pokazalo, da se ZDA zaradi tega ne bodo vpletle v vojno s Sovjetsko zvezo. Ker bi sovjetske oklepne in padalske enote iz Madžarske, Romunije in Bolgarije lahko hitro prodrle v globino Jugoslavije, je bila sprejeta nova vojaška doktrina, v kateri so strateško vlogo dobile enote Teritorialne obrambe in od katerih se je pričakovalo, da bi se lahko uspešno borile na zasedenih ozemljih tudi po umiku enot JLA.

²⁸ Do takšnih sprememb je prišlo v Jugoslaviji v sedemdesetih letih, ko se je ugotovilo, da vojna mornarica, ki je bila odgovorna za obrambo obale, ne bi več mogla uspešno braniti obale, saj je imela le zelo zastarele torpedne čolne, dolet torpedov je bil komaj 2–3 km, zato se skozi učinkovit ogenj radarsko usmerjenih nasprotnikovih samodejnih topov (dolet 12–15 km) ne bi mogli prebiti do torpedov. Takrat je bila obramba obale dodeljena kopenski vojski (vsak obalni sektor je branilo posebno vojaško področje, ki je v vojni imelo korpusno sestavo!), flotne enote pa so bile razdeljene vzdolž obale tako, da je imel vsak kopenski poveljnik vojaškega področja »svojo floto« za pomožne naloge. Poveljstvo vojne mornarice je imelo pri tem le administrativno funkcijo, skrbelo je za logistiko, šolstvo ipd.

na stopnjo hierarhije in specialnost, enoten in enovit pristop, ki jim omogoča idejno podlago za uigrano skupno akcijo v oboroženem boju. V vojni mora namreč vsakdo že vnaprej dobro poznati svoje mesto in svojo vlogo. Homogenizacija stališč je utemeljena na vojaški doktrini, ki jo zato nekateri avtorji imenujejo filozofija oboroženih sil, drugi ideologija oboroženih sil, tretji pa v prisposobi – idejno lepilo, ki združuje oborožene sile v skladno funkcionalno celoto. Naloga doktrine je, da čim jasneje in konkretnije odgovori na vprašanje, kako se bodo oborožene sile neke države (ali koalicije) v konkretnem času in prostoru pripravile za vojno in kako bodo, če do nje pride, opravile svoje temeljne naloge, zaradi katerih so oblikovane že v miru.

Treba je poudariti, da je razmerje med vojaško doktrino in vojaško znanostjo odvisno od odnosov med vojaškimi vodstvi, ki poveljujejo posameznim vejam oboroženih sil, ter vojaškimi znanstveniki in raziskovalci, ki se kritično ukvarjajo z vojaško prakso. Med vojaško doktrino in vojaško znanostjo oziroma med teorijo in prakso zato pogosto obstajajo napetosti in protislovja, ki so posledica njunih različnih funkcij. Ministrstva za obrambo in generalštabi, ki so uporabniki doktrine, namreč potrebujejo stabilne razmere za pripravo obrambnega sistema ter oboroženih sil za obrambo in vojno. Da bi se enote pripravile za naloge v vojni in krizah, morajo namreč velikokrat ponavljati nekatere vaje, saj samo tako lahko uigrajo medsebojno sodelovanje in se usposobijo za razmere, ki so približno enake tistim, do katerih bi lahko prišlo v krizah ali vojni. Enako velja tudi za oborožitvene sisteme, ki jih morajo vojaki dobro spoznati, za kar pa je potreben čas. Vsako naglo reorganiziranje povzroča ranljivost sistema, ki navadno potrebuje nekaj let, da se vojaki prilagodijo novim organizacijskim shemam, novemu orožju in novim metodam uporabe sile, zato si ministrstva za obrambo in generalštabi vedno prizadevajo, da reforme potekajo postopno. Raziskovalci, ki se ukvarjajo z vojaško znanostjo in so po naravi svojega dela kritični ter skeptični, pa nasprotno pogosto dvomijo v »uradno sprejete resnice« in jih želijo čim hitreje spremeniti.

Ministrstvu za obrambo, generalštabu in vojaškim raziskovalcem lahko na podlagi rezultatov deksriptivne analize vojaških doktrin priporočim, naj posebej pozorno spremljajo nastajanje (in sodelujejo pri njem) novega Natovega strateškega koncepta, ki bo med državami članicami predvidoma usklajen do konca leta 2010 in bo vplival na koalicijske vojaške doktrine ter posledično tudi na slovensko vojaško doktrino. Zato bi veljalo do objave strateškega koncepta in podrobne analize vpliva dokumenta na slovenski obrambni sistem počakati s sprejemanjem strateških dokumentov o razvoju obrambnega sistema.

Na drugi strani priporočam vojaškim raziskovalcem aktivno sodelovanje v nastajanju vojaških doktrin na operativni in taktični ravni v okviru eksperimentalnega programa zaveznitva ter spremljanje rezultatov vojaške znanosti drugih evropskih držav, nejedrskih članic Nata, in sicer predvsem zaradi stroškov in zahtevnosti pri zagotavljanju vojaških ekspertov.

Politiki pa priporočam, naj zagotovi razmere za odprto javno razpravo med pripravljavci doktrin, vojaškimi raziskovalci in drugo strokovno javnostjo, pri čemer mislim zlasti na slovenske univerze oziroma fakultete, ki proučujejo obrambnovarnostni sistem, seveda vse v dobro razvoju ustreznega obrambnega sistema Republike Slovenije. To pa pomeni, da naj bi bili rezultat procesa čim bolj integrirani vojaška doktrina in vojaška strategija, opisani v dokumentih, ki opredeljujejo razvoj obrambnega sistema.

Literatura

1. Burgwyn, J., 2009. *Imperij na Jadranu*. Mengeš: Ciceron.
2. Hodakov, I., 2010. *Neuslyšannyj prorok – pamjati Georgija Samojloviča Issersona*, Moskva: *Nezavisimoe voennoe obozrenie*.
3. <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/readings/drew1.htm>, 10. 8. 2010.
4. http://www.dhs.gov/xabout/budget/gc_1214235565991.shtm, 10. 8. 2010.
5. http://www.en.wikipedia.org/wiki/Military_doctrine, 23. 7. 2010.
6. Manštajn, E., 1968. *Izgubljene pobeде*, Beograd: Vojnoizdavački zavod.
7. Risio de, C., 1984. *Vojna v vojni*, Maribor: Pomurska založba.
8. Savezni Sekretariat za Narodnu Obranu, 1979. *Pravilo divizija kopenske vojske*, Beograd: Vojnoizdavački Zavod.
9. Savić, A., 2001. *Obrana od neoružane agresije*, Beograd: *Vojno delo – No 1*.
10. Serebrjannikov, V. V., 2004. *Voennaja ideologija gosudarstva*, Moskva: *Voennaja Mysl' – No 12*.
11. Skupina avtorjev, 1981. *Vojni leksikon*, Beograd: Vojnoizdavački Zavod.
12. Wesensten, N., Belenky, G., Balki, T., 2005. *Cognitive Readiness in Network Centric Operations*, Carlsrie: *Parameters No 1*.